

- Siropolka do Kolessy [Kolessa's collection, PNP, folder Spolek "Muzeum osvobozeneckeho boje Ukrainy", letter from Siropolka to Kolessa.]. *Visti Muzeiu vyzvolnoi boroty*. 1938. 15 kvitnia
- Zhyvotko, 1940 – Zhyvotko A. Desiat rokov ukraïnskoho istorychnoho kabinetu (1930–1940) [Ten years of the Ukrainian historical cabinet (1930–1940)] / Za red. Ya. Prokesha. Praha: Vydvo Min. Vnutr. Sprav. 1940. S. 7–10. [in Ukrainian].
- Zlenko, 1928 – Zlenko P. Biblioteka Ukraïnskoho pedahohichnogo instytutu im. M. Drahomanova v Prazi [Library of the M. Dragomanov Ukrainian Pedagogical Institute in Prague]. *Knyholiub*. 1928. Kn. 3–4. S. 61. [in Ukrainian].
- Myrnyi, 1934 – Myrnyi I. Ukraïnskyi Vysokyi Pedagogichnyi Instytut im. M. Drahomanova 1923-1933 (istoriia Instytutu) [Ukrainian Higher Pedagogical Institute named after M. Dragomanov 1923-1933 (history of the Institute)]. Opublikovano: Praha, 1934. S. 59–60. [in Ukrainian].
- Mushynka, 2005 – Mushynka M. Muzei vyzvolnoi boroty Ukrainy v Prazi ta dolia yoho fondiv: istoryko-arkhivni narysy [The Museum of the Liberation Struggle of Ukraine in Prague and the Fate of its Funds: Historical and Archival Essays]. Derzhavnyi komitet arkhiviv Ukrainy; Asotsiatsiia ukrainistiv Slovachchyny; Naukove tovarystvo im. Shevchenka u Slovachchyni. K., 2005. S. 94. [in Ukrainian].
- Narizhnyi, 1942 – Narizhnyi S. Ukraïnska emigratsiia: kulturna pratsia ukraïnskoi emigratsii mizh dvoma svitovymy viinamy [Ukrainian emigration: cultural work of Ukrainian emigration between the two world wars]. Ch. 1. Praha, 1942. S. 131. [in Ukrainian].
- Paliienko, 2004 – Paliienko M. Ukraïnskyi natsionalnyi muzei-arkhiv u Prazi (1923– 1930 rr.): istoriia stvorennia ta osnovni napriamky diialnosti [Ukrainian National Museum-Archive in Prague (1923–1930): history of creation and main areas of activity]. *Studii z istorii arkhivnoi spravy ta dokumentoznavstva*. 2004. T. 11. S. 23–24. [in Ukrainian].
- Pelenska, 2019 – Pelenska O. Ukraina poza Ukrainoiu: Entsyklopedychnyi slovnyk mystetskoho, kulturnoho i hromadskoho zhyttia ukraïnskoi emigratsii v mizhvoienii Chekhoslovachchyni (1919–1939) [Ukraine outside Ukraine: Encyclopedic Dictionary of Artistic, Cultural and Public Life of Ukrainian Emigration in Interwar Czechoslovakia (1919–1939)]. Natsionalna biblioteka Cheskoï Respubliky – Slovianska biblioteka; Naukove Tovarystvo im. Shevchenka v Kanadi; Ukraïnsko-Kanadskyi Doslidcho-Dokumentatsiinyi Tsent. Praha, 2019. S. 149-151. [in Ukrainian].
- Ukraïnska Hospodarska Akademiia, 1959 – Ukraïnska Hospodarska Akademiia v Ch.SR 1922–1935 [Ukrainian Economic Academy in the Czechoslovak Socialist Republic 1922–1935]. Niu Iork: Vydano absoliutenty Ukraïnskoi hospodarskoi akademii ta Ukraïnskoho tekhnichno-hospodarskoho instytutu, 1959. S. 87. [in Ukrainian].
- TsDAHOU – Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv hromadskykh obiednann Ukrainy [Central State Archive of Public Associations of Ukraine] [in Ukrainian].
- Strnadel, 1976 – Strnadel Josef. Padesát let Slovanské knihovny v Praze. Praha: Státní knihovna ČSR, Slovanská knihovna, 1976. 87–88. [in Czech].
- Ročenka Slovanského ústavu 1, 1928. C. 71–73. [in Czech].
- Zavorotna, 2020 – Zavorotna N. *Scholars in Exile: The Ukrainian Intellectual World in Interwar Czechoslovakia* / University of Toronto Press. Toronto; Buffalo; London, 2020. 280 p. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/22621/file.pdf> [in English].

Перше надходження – 03.04.2026
Прийнято до друку – 17.03.2026
Оприлюднено на сайті – 06.05.2026

DOI: 10.31499/2519-2035.14.2026.358579

УДК 94(477)«1923/1924»

Роман ВАКАЛ,
orcid.org/0009-0009-1871-6561
аспірант кафедри історії України
Сумського державного педагогічного
університету імені А.С.Макаренка
(Україна, Суми)
varom@ukr.net

СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОСТІЙНОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА УСРР ПРИ УРЯДІ СРСР У 1924 Р.: ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ

У статті досліджується процес створення та організаційно-правові засади діяльності Постійного Представництва Української Соціалістичної Радянської Республіки при уряді СРСР у 1924 р. Проаналізовано

нормативно-правові акти, що регламентували ліквідацію посади Повноважного Представника УСРР при уряді РСФРР та інституціоналізацію нового органу представництва в умовах оформлення союзної державності. Визначено компетенцію, структуру, функціональне призначення та механізми взаємодії Представництва з найвищими органами влади СРСР і УСРР. Особливу увагу приділено ролі Представництва як інструменту реалізації республіканських інтересів у процесі централізації управління в межах СРСР. Зроблено висновок, що створення Постійного Представництва стало складовою процесу трансформації міжреспубліканських відносин та формування нової моделі союзного державного управління.

Мета статті полягає у комплексному аналізі передумов створення, нормативно-правових засад організації та основних напрямів діяльності Постійного представництва УСРР при уряді СРСР у 1924 р., а також у визначенні його функціонального призначення в системі союзно-республіканських відносин раннього радянського періоду.

Ключові слова: УСРР, СРСР, Постійне Представництво, союзні органи влади, централізація, державне управління, міжреспубліканські відносини.

Roman VAKAL,
orcid.org/0009-0009-1871-6561
Postgraduate Student
at the Department of History of Ukraine
Sumy State Pedagogical University
named after A.S. Makarenko
(Ukraine, Sumy)
varom@ukr.net

ESTABLISHMENT AND ACTIVITIES OF THE PERMANENT REPRESENTATION OF THE UKRAINIAN SSR UNDER THE GOVERNMENT OF THE USSR IN 1924: LEGAL FOUNDATIONS AND FUNCTIONAL PURPOSE

The article provides a comprehensive analysis of the formation and political-legal nature of the Permanent Representation of the Ukrainian SSR under the Government of the USSR in the context of the transformation of inter-republic relations following the establishment of the Soviet Union. The study examines the prerequisites for the emergence of this institution, including the evolution of contractual relations between Soviet republics and the functioning of Plenipotentiary Representations prior to 1922. It analyzes the reasons for the abolition of the institution of Plenipotentiary Representation and the transition to a new model of interaction обусловлену by the establishment of a centralized system of союзного governance.

The legal framework governing the activities of the Permanent Representation of the Ukrainian SSR is explored, with particular attention to its competencies, functions, and organizational structure. The main areas of its activity are identified, including participation in the all-Union legislative process, coordination between republican and central authorities, and the maintenance of systematic information exchange. Special emphasis is placed on such instruments of influence as the right of legislative initiative and the institution of protest, which formally ensured the representation and protection of the interests of the Ukrainian SSR within the all-Union system of power.

It is demonstrated that the Permanent Representation acted as an institutional intermediary between the republican and союзного levels of governance, facilitating the formation of a unified informational, legal, and administrative space. At the same time, it is argued that its activities were carried out under conditions of increasing centralization and gradual limitation of the real sovereignty of the союзних republics. The existence of representative mechanisms did not guarantee equal participation in decision-making but rather served as a tool for integrating republican authorities into the centralized вертикаль governance.

The study substantiates that the establishment of the Permanent Representation of the Ukrainian SSR was a закономерним stage in the institutionalization of союзного statehood and simultaneously reflected the contradictory nature of Soviet federalism, which combined declarative principles of equality with the practice of centralized governance. It is concluded that this body played a significant role in the political and legal integration of the Ukrainian SSR into the system of союзної state power.

The purpose of the article is to provide a comprehensive analysis of the prerequisites for the establishment, the legal foundations of organization, and the main directions of activity of the Permanent Representation of the Ukrainian SSR under the Government of the USSR in 1924, as well as to determine its functional role within the system of early Soviet intergovernmental relations.

Keywords: Ukrainian SSR, USSR, Permanent Representation, union authorities, centralization, public administration, inter-republic relations.

Постановка проблеми. Утворення Союзу РСР у грудні 1922 р. та його

юридичне оформлення у 1923–1924 рр. зумовили докорінну трансформацію системи взаємовідносин між радянськими республіками, змінювався їх правовий статус. Для Української Соціалістичної Радянської Республіки це означало перехід від моделі договірних відносин з РСФРР до включення в нову союзню державну систему з визначеним розподілом компетенції між союзним

У цих умовах виникла потреба в інституційному механізмі, який би забезпечував представництво інтересів УСРР у найвищих органах влади СРСР. Повноважні представництва втратили функції зовнішніх зносин, перестали іменуватися «повноважними» і постійно перебувало при уряді СРСР. Саме таким органом стало Постійне Представництво УСРР при уряді СРСР, створене постановою ВУЦВК і РНК УСРР від 2 січня 1924 р. (ЦДАВО . Ф. 3. Оп. 1. Спр. 561. Арк. 127).

Попри формальне проголошення принципів рівноправності республік, процес централізації управління поступово посилювався. Тому дослідження правових засад, функцій і реальної ролі Постійного Представництва дозволяє глибше зрозуміти механізми інтеграції УСРР до союзнної системи влади та характер трансформації її державного статусу.

Мета статті полягає у комплексному аналізі передумов створення, нормативно-правових засад організації та основних напрямів діяльності Постійного Представництва УСРР при уряді СРСР у 1924 р., а також у визначенні його функціонального призначення в системі союзнно-республіканських відносин раннього радянського періоду.

Аналіз досліджень. Проблематика функціонування республіканських представництв у системі союзних органів влади тривалий час залишалася на периферії історичних досліджень. У радянській історіографії діяльність подібних органів розглядалася переважно в контексті утвердження «братерського союзу народів» та посилення координації господарського будівництва (Крохоткин, 1962; Муксинов, 1969).

Західні історики (Карр, 1990; Безансон, 2004; Боффа, 1994) у своїх наукових працях порушували проблематику інтерпретації феномену тоталітаризму, а також особливостей політичних та конституційних процесів в СРСР. Аналіз даного корпусу досліджень дає підстави стверджувати, що з 1990-х років проблематика українсько-російських взаємин поступово виокремилася в самостійний напрям західного українознавства, набуваючи системного та концептуального осмислення.

Натомість сучасна українська історіографія приділяє значно більше уваги аналізу механізмів централізації влади та поступового звуження суверенітету союзних республік (Чехович, 1992; Кульчицький, 2013). У цьому контексті створення Постійного Представництва УСРР розглядається як складова процесу інституціоналізації нової моделі союзнного управління (Мазинчук 2013; Марценюк, 1997; Дорошко, 2004; Сокирська, 2014; Сокирська, 2018)).

Джерельну основу дослідження становлять нормативно-правові акти 1924 р., зокрема постанови ВУЦВК та РНК УСРР про скасування інституту Повноважного Представника та затвердження Положення про Постійне Представництво, а також документи щодо затвердження його штатів і структури, звіти, стенограми нарад та протоколи засідань.

Виклад основного матеріалу. До утворення СРСР радянські республіки функціонували як суверенні соціалістичні державні утворення та виступали самостійними суб'єктами міжнародних відносин. У процесі розвитку федеративних взаємин між республіками постала потреба у формуванні спеціалізованих інституцій міжреспубліканського рівня, покликаних забезпечувати системну та постійну взаємодію між урядом РСФРР та урядами інших республік. Відповіддю на цю потребу стало створення повноважних представництв республік у Москві, організація яких розпочалася з 1921 року.

Торговельне представництво радянської України в РСФРР, діяльність якого була зумовлена потребами координації економічної політики в умовах договірних відносин між радянськими республіками, було об'єднане з політичним представництвом. Унаслідок цього відбулося злиття кадрового складу Повноважного Представництва УСРР у справах господарського будівництва при Раді Народних Комісарів РСФРР та Української дипломатичної місії в Росії. Представництво економічних, політичних і дипломатичних інтересів УСРР у Москві здійснювало єдине Повноважне Представництво УСРР при РНК РСФРР, яке очолив М. Полоз (Єфіменко, 2010: 31).

Утворення Союзу РСР наприкінці 1922 р. започаткувало новий етап у розвитку міжреспубліканських відносин. Прийняття союзного договору та подальше нормативне оформлення системи союзних органів влади у 1923–1924 рр. спричинили необхідність реорганізації механізмів взаємодії республік із центральними органами управління.

Після оформлення союзної державності 6 липня 1923 р. така модель, як Повноважні Представництва, втратила правові підстави існування. З утворенням СРСР змінився правовий статус договірних республік – вони перетворювалися на союзні республіки. Відповідно, змінювався і статус їхніх Повноважних Представництв при уряді СРСР. Повноважні представництва втратили функції зовнішніх зносин, перестали називатися «повноважними» та постійно перебували при уряді СРСР (Сокирська, 2018: 20). З огляду на це, у липні 1923 р. на зміну Повноважному Представництву було створене Постійне Представництво УСРР при уряді СРСР на чолі з М. Полозом (Дорошко, 2004: 656), якого з 3 серпня на цій посаді замінив А. Приходько (ЦДАВО України. Ф. 3. Оп. 1. Спр. 381. Арк. 12). З 1924 р. свої представництва при РНК СРСР мали такі республіки: Російська СФРР – Постійний Представник О. Свідерський; Білоруська СРР – М. Мороз; Закавказька СРР – С. Тер-Габріелян (ЦДАВО. Ф. 3. Оп. 1. Спр. 561. Арк. 127).

Постановою ВУЦВК і РНК УСРР від 2 січня 1924 р. було скасовано попередню постанову від 14 вересня 1921 р., що регламентувала діяльність Повноважного Представника УСРР при уряді РСФРР (Про скасування постанови ВУЦВК, 1924: 1). Ліквідація цієї посади означала не лише адміністративну зміну, а й трансформацію самого принципу представництва: від міждержавного – до внутрішньосоюзного. Передача майна, документів і зобов'язань новоствореному органу засвідчила наступність інституційної функції, однак уже в межах нової правової реальності. Таким чином, створення

Постійних Представництв радянських республік при уряді СРСР стало логічним наслідком формування централізованої системи союзного управління.

Положення про Постійне Представництво, затверджене 2 січня 1924 р., визначало його як орган, покликаний забезпечувати «найтісніший зв'язок» УСРР із союзним центром та сприяти врахуванню політичних, економічних і культурних особливостей республіки в загальносоюзному будівництві (Положення про Постійне Представництво, 1924: 2). До компетенції Представництва належало внесення законодавчих пропозицій уряду УСРР до вищих органів влади СРСР, участь у законодавчій діяльності союзних органів, захист інтересів УСРР у загальносоюзних наркоматах, погодження діяльності об'єднаних наркоматів із відповідними органами УСРР, координація діяльності необ'єднаних наркоматів, нагляд за господарськими організаціями УСРР, що функціонували в межах СРСР, подання протестів на акти союзних органів тощо.

Не менш показовим є інститут протесту. Представництво мало право подавати протести як за дорученням уряду УСРР, так і з власної ініціативи. Це формально забезпечувало можливість реагування на рішення союзних органів, що могли суперечити інтересам республіки. Сам факт необхідності такої процедури свідчить про існування потенційних конфліктів компетенції між союзним і республіканським рівнями. Водночас механізм реалізації цього права був опосередкованим. Представництво діяло за дорученням найвищих органів влади УСРР, що свідчить про його службовий характер. Воно не мало автономної політичної волі, а виступало провідником позиції республіканського керівництва (Марценюк, 1997: 12).

Можливість оскарження актів союзних органів мала двоякий характер. З одного боку, це була гарантія захисту інтересів УСРР. З іншого – сама процедура протесту підкреслювала домінуюче становище союзного центру, адже протест подавався до тих самих органів, рішення яких оскаржувалися. Політико-правовий аналіз свідчить, що інститут протесту виконував радше функцію коригування управлінських рішень, ніж механізм стримування влади союзного центру. У реальній практиці можливості впливу республіканського рівня були обмежені загальносоюзною ієрархією.

Особливого значення набуває аналіз повноважень Постійного Представництва у сфері законодавчої діяльності. Право вносити законодавчі пропозиції до Президії ЦВК СРСР, РНК та Ради Праці й Оборони формально забезпечувало участь УСРР у формуванні союзного нормативного поля. Участь Представництва у засіданнях Президії ЦВК СРСР, Раднаркому СРСР та Ради Праці й Оборони надавала йому можливість впливати на процес вироблення управлінських рішень (Сокирська, 2014: 148). Однак характер голосу – дорадчий або ухвальний – визначався загальносоюзним законодавством, що обмежувало самостійність цього органу.

Особливе значення мало встановлення системи регулярного взаємного інформування союзних центральних органів та вищих органів влади республіки. Секретаріати ВУЦВК і РНК УСРР зобов'язувалися надсилати до Москви протоколи, декрети, постанови та інші матеріали. Наркомати

передавали копії відношень до союзних установ, інструкції та циркуляри. У такий спосіб формувалася двостороння система комунікації, яка забезпечувала інтеграцію управлінських процесів. Представництво не лише передавало інформацію до центру, а й інформувало республіканські органи про законодавчі ініціативи союзного рівня (Чехович, 1992: 128).

Регулярний обмін протоколами, декретами, інструкціями та циркулярами створював єдиний інформаційний простір союзної держави. Постійне Представництво ставало ключовою ланкою цього процесу. Інформаційна функція мала не лише технічний, а й політико-правовий зміст. Через систематичне інформування республіканських органів про діяльність союзного центру відбувалася уніфікація правозастосовної практики. Одночасно передача республіканських документів до Москви забезпечувала контроль за відповідністю їх змісту загальносоюзному законодавству.

Такий інформаційний обмін ставав механізмом гармонізації нормативної бази та посилення централізованого управління. Представництво в цьому аспекті виступало інституційним провідником інтеграційних процесів. Наявність механізмів протесту і законодавчої ініціативи не означала рівноправності у прийнятті рішень, а радше створювала процедурну форму участі.

У цьому контексті варто звернути увагу на функціональне призначення цієї інституції у контексті централізації влади в державі. Створення Постійного Представництва відбувалося в умовах поступового розширення компетенції союзних органів (Марценюк, 1997: 17). Формально воно мало забезпечувати врахування інтересів УСРР, однак фактично стало інструментом включення республіканського управління до загальносоюзної системи. Його діяльність поєднувала представницькі, координаційні та контрольні функції. Проте залежність від директив Президії ВУЦВК і РНК УСРР, а також від загальносоюзного законодавства обмежувала самостійність у прийнятті рішень. Постійне Представництво стало інституційною ланкою, через яку реалізовувався механізм вертикальної інтеграції влади. Воно виконувало роль посередника між центром і республікою, сприяючи уніфікації управлінських практик.

Створення Постійного Представництва УСРР при уряді СРСР відбувалося в умовах формування особливої радянської моделі федералізму. Конституційне оформлення Союзу РСР 1924 р. декларувало рівноправність союзних республік і їх право на вільний вихід із Союзу. Однак реальний механізм розподілу компетенції демонстрував тенденцію до концентрації владних повноважень на союзному рівні.

Система об'єднаних і необ'єднаних наркоматів фактично визначала сферу суверенних повноважень республік. У галузях оборони, зовнішньої торгівлі, транспорту, фінансів і значної частини господарського управління вирішальні функції переходили до союзних органів. У такій ситуації виникла потреба в інституційному механізмі, який би дозволяв республіці бути включеною в процес прийняття рішень.

Постійне Представництво виконувало роль своєрідного «конституційного

каналу» комунікації між республікою та союзним центром. Воно мало забезпечувати реалізацію формально закріплених прав УСРР у системі союзної влади. Водночас сама необхідність створення такого органу свідчила про асиметричність реального федералізму: інтереси республіки потребували спеціального представництва в центрі, що було характерним радше для централізованої держави з елементами автономії.

Постановою РНК УСРР від 10 січня 1924 р. було затверджено штати Постійного Представництва (Про штати Постійного Представництва, 1924: 21). Його керівний склад включав Повноважного Представника та його заступника. Структуру Постійного Представництва УСРР при уряді СРСР формували: юридичне бюро у складі юрисконсульта, економічного консультанта та співробітника зв'язку, а також секретаріат, інформаційний відділ, кур'єрська служба та господарська частина.

Загальна чисельність штату становила 79 посад, що свідчить про значний обсяг покладених функцій (ЦДАВО. Ф. 3. Оп. 1. Спр. 547. Арк. 94). Наявність юридичного бюро вказує на вагоме місце правового аналізу в діяльності Представництва. Інформаційний відділ забезпечував постійний обмін документами між центром і республікою.

Загальне керівництво діяльністю Постійного Представництва УСРР в Москві здійснювалося головою РНК УСРР, що підкреслювало високий статус органу. Безпосереднє управління покладалося на Повноважного Представника та його заступника, призначених Президією ВУЦВК за поданням уряду.

Структура Постійного Представництва – з юридичним бюро, інформаційним відділом і службами забезпечення – свідчить про його багатофункціональність. Однак організаційна підпорядкованість голові РНК УСРР та залежність від директив ВУЦВК обмежували можливості самостійної політики. Водночас участь представників наркоматів у складі Представництва створювала систему «подвійного підпорядкування»: з одного боку – своїм відомствам, з іншого – Повноважному Представнику. Така модель відображала характерну для радянської системи адміністративну багаторівневість.

З політико-правової точки зору це означало, що Представництво не було органом автономної дипломатії в межах Союзу, а функціонувало як структурний елемент внутрішньої адміністративної координації.

Таким чином, політико-правовий зміст створення Представництва полягав у поєднанні двох тенденцій: з одного боку – формалізації участі республіки в загальносоюзному управлінні, з іншого – інституційного закріплення її включеності до вертикалі союзної влади.

Висновки. Створення Постійного Представництва УСРР при уряді СРСР у 1924 р., правове визначення повноважень і формування його структури стало наслідком юридичного оформлення союзної державності та трансформації моделі міжреспубліканських відносин. Ліквідація інституту Повноважного Представника УСРР при уряді РСФРР відображала перехід від договірної форми співпраці до централізованої союзної системи.

Правові засади діяльності Постійного Представництва визначали його як орган, покликаний забезпечувати представництво інтересів УСРР у союзних

органах влади, координувати діяльність наркоматів та здійснювати інформаційний обмін. Наявність права законодавчої ініціативи та протесту формально гарантувала можливість захисту республіканських інтересів. Організаційна структура та чисельний склад свідчать про широке коло функцій і значну роль у системі управління. Водночас аналіз повноважень показує, що діяльність Представництва відбувалася в умовах посилення централізації та поступового звуження реального суверенітету УСРР.

Отже, Постійне Представництво стало важливим елементом механізму інтеграції республіки до союзної державної системи. Його створення відображало прагнення поєднати формальні принципи федералізму з практикою централізованого управління, що визначило подальшу еволюцію державно-правового статусу УСРР у складі СРСР.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

- Безансон, 2008 – Безансон А. Бедствие века. Коммунизм, нацизм и уникальность Катастрофы / Пер с фр. Я. Горбаневского. М.-Париж: Издательство «МИК», 2000. 104 с.
- Боффа, 1994 – Боффа Дж. История Советского Союза. В двух томах. Том первый: От революции до второй мировой войны. Ленин и Сталин. 1917–1941 / Пер. с итал. И.Б. Левина. 2-е изд. М.: Международные отношения, 1994. 632 с.
- Дорошко, 2004 – Дорошко М.С. Полоз Михайло Миколайович / Українська дипломатична енциклопедія: у 2-х т. Т. 2 : М – Я / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т між нар. відномин ; ред. : Л.В. Губерський. К. : Знання України, 2004. С. 656–657.
- Єфіменко, 2010 – Єфіменко В. Створення Повноважного представництва УСРР в РСФРР. *Проблеми історії України: факти, судження, пошуки: Міжвідомчий збірник наукових праць*. 2010. № 19. С. 16–33.
- Карр, 1990 – Карр Э. История Советской России. Кн. 1: Тт. 1 и 2. Большевицкая революция. 1917–1923 / Пер. с англ. / Предисл. А.П.Ненарокова. М.: Прогресс, 1990. 771 с.
- Крохоткин, 1962 – Крохоткин А.М. Постоянные Представительства – органы связи Советов Министров союзных республик с Советом Министров СССР. *Советское государство и право*. 1962. № 11. Ноябрь. С. 89–97.
- Кульчицький, 2013 – Кульчицький С. Червоний виклик. Історія комунізму в Україні від його народження до загибелі. Книга 1. Київ: Темпора, 2013. 504 с.
- Мазинчук, 2013 – Мазинчук М. Участь Ю. Коцюбинського у радянській зовнішній політиці (1925 – 1930 роки). *Українознавство*. 2013. №3–4. С. 43–47.
- Марценюк, 1997 – Марценюк Л.М. Політичний статус України в контексті реалізації стратегічного курсу РКП(б) (1918 – 20-ті роки). К.: Проза, 1997. 32 с.
- Муксинов, 1969 – Муксинов И.Ш. Совет министров союзной республики. М.: Юридическая литература, 1969. 208 с.
- Про скасування постанови ВУЦВК, 1924 – Постанова Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету та Ради Народних Комісарів УСРР «Про скасування постанови ВУЦВК від 14 вересня 1921 р.». *Збірник узаконень та розпоряджень робітничо-селянського уряду України*. 1924. Ч. 1. Ст. 1.
- Положення про Постійне Представництво, 1924 – Постанова ВУЦВК та РНК УСРР Постанова ВУЦВК та РНК УСРР «Положення про Постійне Представництво УСРР при уряді СРСР». *Збірник узаконень та розпоряджень робітничо-селянського уряду України*. 1924. Ч. 1. Ст. 2.
- Про штати Постійного Представництва, 1924 – Постанова РНК УСРР «Про штати Постійного Представництва УСРР при уряді СРСР». *Збірник узаконень та розпоряджень робітничо-селянського уряду України*. 1924. Ч. 3. Ст. 21.
- Сокирська, 2014 – Сокирська В.В. Російсько-українські відносини у 20-х рр. XX ст.: інституційний аспект. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія*. 2014. Вип. 2. Ч. I. С. 147–153.
- Сокирська, 2018 – Сокирська В.В. Відносини між РСФРР і УСРР (1919–1929 рр.): політико-економічний та адміністративно-територіальний дискурс: Автореферат дис... д.і.н.: 07.00.02 – всесвітня історія. Тернопіль, 2018. 47 с.
- ЦДАВО – Центральний державний архів вищих органів влади та управління України
- Чехович, 1992 – Чехович В.А. Постійне Представництво Ради Міністрів Української РСР при Раді Міністрів Союзу РСР: історія і сучасність. *Правова держава*. 1992. Вип. 1. С. 127–131.

REFERENCES

- Bezanson, 2008 – Bezanson A. Bedstvie veka. Kommunizm, natsizm i unikal'nost' Katastrofy [The calamity of the century. Communism, Nazism and the uniqueness of the catastrophe] / Per. s fr. Ya. Gorbanevskogo. M.-Parizh: Izdatel'stvo «MIK», 2000. 104 s. [in Russian].
- Boffa, 1994 – Boffa Dzh. Istoriya Sovetskogo Soyuza. V dvukh tomakh. Tom pervyy: Ot revolyutsii do vtoroy mirovoy voyny. Lenin i Stalin. 1917–1941 [History of the Soviet Union. In two volumes. Vol. 1: From the revolution to the Second World War. Lenin and Stalin. 1917–1941] / Per. s ital. I.B. Levina. 2-e izd. M.: Mezhdunarodnye otnosheniya, 1994. 632 s. [in Russian].
- Doroshko, 2004 – Doroshko M.S. Poloz Mykhailo Mykolaiovych [Poloz Mykhailo Mykolayovych] / Ukrainska diplomatychna entsyklopediia: u 2-kh t. T. 2: M – Ya / Kyiv. nats. un-t im. T. Shevchenka, In-t mizhnar. vidnosyn; red.: L.V. Huberskyi. K.: Znannia Ukrainy, 2004. S. 656–657 [in Ukrainian].
- Yefimenko, 2010 – Yefimenko V. Stvorennia Povnovazhnogo predstavnytstva USRR v RSFRR [Creation of the Plenipotentiary Representation of the Ukrainian SSR in the RSFSR]. *Problemy istorii Ukrainy: fakty, sudzhennia, poshuky: Mizhvidomchyi zbirnyk naukovykh prats.* 2010. № 19. S. 16–33. [in Ukrainian].
- Karr, 1990 – Karr E. Istoriya Sovetskoy Rossii. Kn. 1: Tt. 1 i 2. Bolshevistskaya revolyutsiya. 1917–1923 [History of Soviet Russia. Book 1: The Bolshevik Revolution. 1917–1923] / Per. s angl. / Predisl. A.P. Nenarokova. M.: Progress, 1990. 771 s. [in Russian].
- Krokhotkin, 1962 – Krokhotkin A.M. Postoyannye Predstavitelstva – organy svyazi Sovetov Ministrov soyuznykh respublik s Sovetom Ministrov SSSR [Permanent Representations as liaison bodies between the Councils of Ministers of the Union Republics and the Council of Ministers of the USSR]. *Sovetskoe gosudarstvo i pravo.* 1962. №11(November). S. 89–97. [in Russian].
- Kulchytskyi, 2013 – Kulchytskyi S. Chervonyi vyklyk. Istoriia komunizmu v Ukraini vid yoho narodzhennia do zahybeli [The red challenge. The history of communism in Ukraine from its birth to its demise]. Knyha 1. Kyiv: Tempora, 2013. 504 s. [in Ukrainian].
- Mazynchuk, 2013 – Mazynchuk M. Uchast Yu. Kotsiubynskoho u radianskii zovnishnii politytsi (1925–1930 roky) [Participation of Yu. Kotsiubynskyi in Soviet foreign policy (1925–1930)]. *Ukrainoznavstvo.* 2013. № 3–4. S. 43–47. [in Ukrainian].
- Martseniuk, 1997 – Martseniuk L.M. Politychnyi status Ukrainy v konteksti realizatsii stratehichnoho kursu RKP(b) (1918 – 20-ti roky) [The political status of Ukraine in the context of implementing the strategic course of the RCP(b) (1918–1920s)]. K.: Proza, 1997. 32 s. [in Ukrainian].
- Muksinov, 1969 – Muksinov I. Sh. *Sovet ministrov soyuznoy respubliki* [The Council of Ministers of a Union Republic]. Moscow: Yuridicheskaya literatura, 1969. 208 s. [in Russian].
- Pro skasuvannia postanovy VUTsVK, 1924 – Postanova Vseukrainskoho Tsentralnogo Vykonavchoho Komitetu ta Rady Narodnykh Komisariv USRR «Pro skasuvannia postanovy VUTsVK vid 14 veresnia 1921 r.» [On the abolition of the resolution of the All-Ukrainian Central Executive Committee of September 14, 1921]. *Zbirnyk uzakonen ta rozporiadzhen robitycho-selianskoho uriadu Ukrainy.* 1924. Ch. 1. St. 1 [in Ukrainian].
- Polozhennia pro Postiine Predstavnytstvo, 1924 – Postanova VUTsVK ta RNK USRR «Polozhennia pro Postiine Predstavnytstvo USRR pry uradi SRSR» [Regulation on the Permanent Representation of the Ukrainian SSR under the Government of the USSR]. *Zbirnyk uzakonen ta rozporiadzhen robitycho-selianskoho uriadu Ukrainy.* 1924. Ch. 1. St. 2 [in Ukrainian].
- Pro shtaty Postiinoho Predstavnytstva – Postanova RNK USRR «Pro shtaty Postiinoho Predstavnytstva USRR pry uradi SRSR» [On the staff of the Permanent Representation of the Ukrainian SSR under the Government of the USSR]. *Zbirnyk uzakonen ta rozporiadzhen robitycho-selianskoho uriadu Ukrainy.* 1924. Ch. 3. St. 21 [in Ukrainian].
- Sokyrskya, 2014 – Sokyrskya V.V. Rosiisko-ukrainski vidnosyny u 20-kh rr. XX st.: instyutsiinyi aspekt [Russian-Ukrainian relations in the 1920s: institutional aspect]. *Naukovi zapysky Ternopil'skoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seriya: Istorii.* 2014. Vyp. 2. Ch. I. S. 147–153. [in Ukrainian].
- Sokyrskya, 2018 – Sokyrskya V.V. Vidnosyny mizh RSFRR i USRR (1919–1929 rr.): polityko-ekonomichni ta administratyvno-terytorialnyi diskurs [Relations between the RSFSR and the Ukrainian SSR (1919–1929): political-economic and administrative-territorial discourse]: Avtoreferat dys... d.i.n.: 07.00.02 – vsesvitnia istoriia. Ternopil, 2018. 47 s. [in Ukrainian].
- TsDAVO – Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchyykh orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy [Central State Archive of the Supreme Bodies of Power and Government of Ukraine].
- Chekhovych, 1992 – Chekhovych V.A. Postiine Predstavnytstvo Rady Ministriv Ukrainskoi RSR pry Radi Ministriv Soiuzu RSR: istoriia i suchasnist [Permanent Representation of the Council of Ministers of the Ukrainian SSR under the Council of Ministers of the USSR: history and modernity]. *Pravova derzhava.* 1992. Vyp. 1. S. 127–131. [in Ukrainian].

Перше надходження – 06.04.2026

Прийнято до друку – 20.04.2026

Оприлюднено на сайті – 06.05.2026